

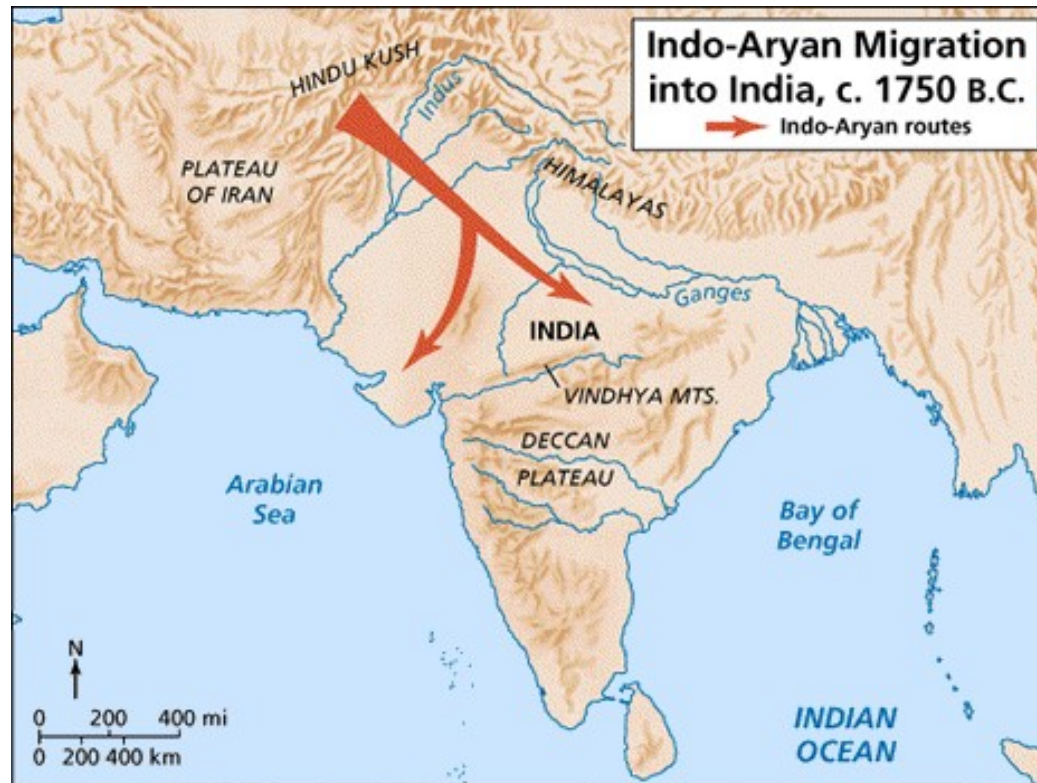
HINDUISMUS

Přehled indických
náboženství

Základní pojmy

- *Hinduismus* je západní název pro nepřesně určený okruh indických náboženských tradic vytvořený z názvu řeky Indus (dnes v Pákistánu) a jejího okolí, později název celého geografického a kulturního okruhu, sami říkají Indii Bhárat
- Existuje okruh označovaný v Indii jako *sanátana dharma* – věčný zákon, i ten je pestrý z hlediska posvátných písem, nauk a praxe

Vznik indické kultury I.

Vznik indické kultury II.

- Špatně doložená protoindická kultura a civilizace; jejím dědictvím drávidské jazyky na jihu Indie
- Příchod obyvatelstva mluvícího indoevropskými jazyky ze severozápadu
- Dnešní indická kultura výsledek míšení těchto zdrojů s převahou prvků indoevropských („árijských“)

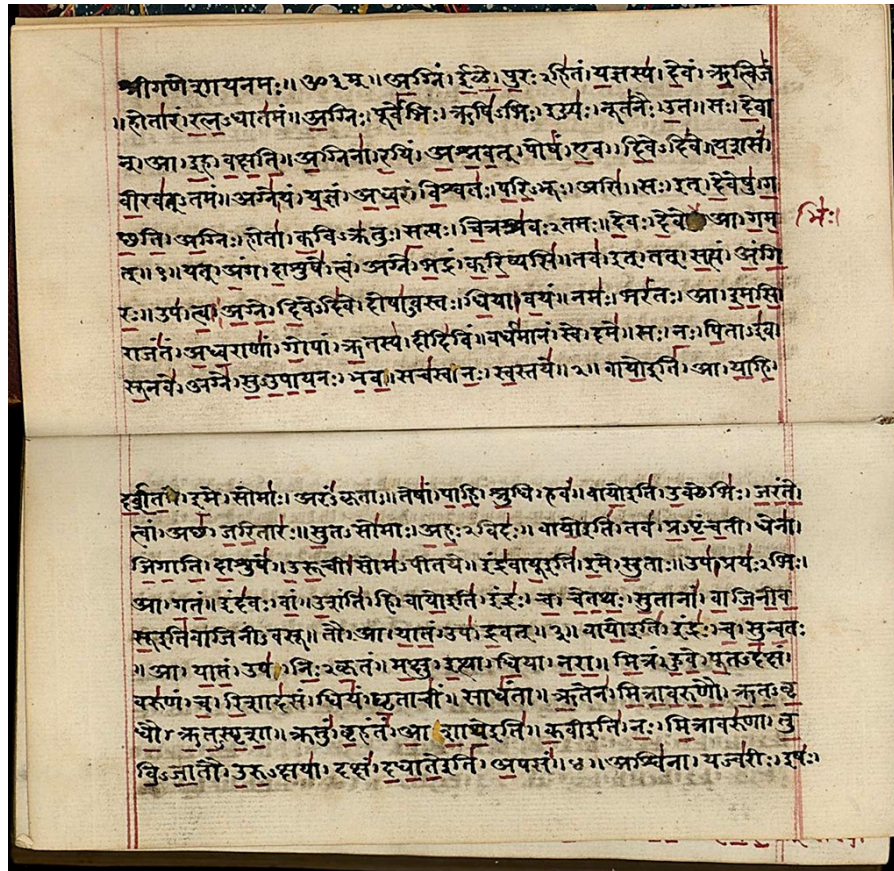
Posvátné texty I.

- v indoevropském jazyce byly tradovány, později sepsány a shromážděny rituální texty označované jako *vědy* (v sanskrtu véda – věda, vědění)
- čtyři sbírky
 - ***Rigvéda*** (hymny na bohy)
 - ***Jadžurvéda*** (obětní formule)
 - ***Sámavéda*** (zpěvy)
 - ***Atharvavéda*** (vědění atharvanů - kněží básníků)
- čtyři vrstvy védské literatury – samhity, áranjaky, brahmany, upanišady
- v **upanišadách** paradigmatický obrat od mýtů k filosofické interpretaci člověka a absolutna

Posvátné texty II.

- *sanskrt* – umělý jazyk na základě jazyka véd, bohatá literatura do současnosti vedle živých indických jazyků
- další typy literatury: eposy (**Mahábháráta** včetně **Bhagavadgíty**, **Rámajána**), šástry, purány, filosofické, odborné a literární spisy

Posvátné texty III.

श्रीगणेशायनमः॥ ७०३ प्र॥ अग्निं ईडे। पुरः र्हितां यज्ञस्य देवं क्रुत्विजं
॥ होतारं रत्नं चार्तमं॥ अग्निः पूर्वमिः। क्रुत्विजः। उर्यः। नृत्तनेः। उत॥ सः देवा
न॥ आ॥ इह॥ वसति॥ अग्निर्नरुथि॥ अन्नवत्। पोषः। एव॥ द्विवे॥ द्विवे॥ ल॥ सः
वीरवत्। तमं॥ अग्नेयं॥ युक्तं॥ अ॥ धरं॥ विश्वतः॥ परि॥ अ॥ अ॥ सः॥ इत॥ देवेषु॥ ग
छति॥ अग्निः॥ होता॥ कविः॥ क्रतुः॥ सत्यः॥ चित्रश्रवः॥ तमः॥ देवः॥ देवे॥ आ॥ गम
त्॥ इ॥ यत्॥ अंगं॥ शत्रुषु॥ तं॥ अग्नेः॥ अ॥ इ॥ कृत्विजसि॥ तव॥ इत॥ तव॥ ससं॥ अग्नि
रः॥ उर्पा॥ ला॥ अग्नेः॥ द्विवे॥ द्विवे॥ शेषा॥ स्वः॥ धिया॥ वयं॥ नमः॥ मरतः॥ आ॥ इ॥ सु॥ सि
राजते॥ अ॥ धराणां॥ गोपां॥ क्रुत्स्य॥ शि॥ द्विवे॥ न॥ धर्मानं॥ स्व॥ इमे॥ सः॥ नः॥ पिता॥ इ॥ वा
सुनवे॥ अग्ने॥ सु॥ उ॥ पा॥ यनः॥ भव॥ सर्व॥ तानः॥ सु॥ स्तये॥ २॥ गायो॥ इति॥ आ॥ य॥ इति॥

द्विवे॥ इमे॥ सोमाः॥ अरुं॥ सुता॥ तेषां॥ पा॥ इति॥ सु॥ धिः॥ हवः॥ वा॥ यो॥ इति॥ उ॥ वे॥ अ॥ इ॥ मरते
त्वां॥ अ॥ अ॥ ज॥ रितारः॥ सु॥ तः॥ सोमाः॥ अ॥ रः॥ अ॥ इ॥ व॥ इ॥ वा॥ यो॥ इति॥ तव॥ प्र॥ इ॥ च॥ न्ती॥ जेनी॥
जि॥ गति॥ इ॥ सु॥ र्पः॥ उ॥ रू॥ ची॥ सोमः॥ पी॥ तये॥ इ॥ इ॥ वा॥ यो॥ इति॥ इ॥ मे॥ सु॥ ताः॥ उ॥ र्पा॥ प्र॥ यः॥ अ॥ मिः॥
आ॥ गतं॥ इ॥ इ॥ वः॥ वां॥ उ॥ र्पा॥ इति॥ वा॥ यो॥ इति॥ इ॥ इ॥ च॥ चेत॥ अ॥ सु॥ तानां॥ वा॥ जि॥ नी॥ व
सु॥ इति॥ वा॥ जि॥ नी॥ व॥ स॥ तो॥ आ॥ या॥ तं॥ उ॥ र्पा॥ इ॥ व॥ त॥ २॥ वा॥ यो॥ इति॥ इ॥ इ॥ च॥ सु॥ न॥ वः
॥ आ॥ या॥ तं॥ उ॥ र्पा॥ जिः॥ अ॥ क॥ तं॥ म॥ सु॥ इ॥ या॥ धि॥ या॥ न॥ रा॥ मि॥ त्रं॥ इ॥ वः॥ पु॥ तं॥ इ॥ इ॥
व॥ र्पः॥ च॥ मि॥ वा॥ इ॥ स॥ धि॥ र्यं॥ धृ॥ तानां॥ सा॥ धे॥ ता॥ क्रु॥ तने॥ मि॥ त्रा॥ व॥ र॥ णे॥ क्रु॥ तं॥ इ॥
धौ॥ क्रु॥ तं॥ सु॥ र॥ ता॥ क्रु॥ तं॥ इ॥ इ॥ तं॥ आ॥ शा॥ धे॥ इति॥ क्रु॥ वी॥ इति॥ नः॥ मि॥ त्रा॥ व॥ र॥ णे॥ उ॥
वि॥ ज्ञा॥ तौ॥ उ॥ रू॥ इ॥ स॥ या॥ इ॥ स॥ इ॥ या॥ तं॥ इति॥ अ॥ प॥ र॥ ॥ ४॥ अ॥ श्वि॥ ना॥ य॥ ज॥ नी॥ इ॥ र्पाः॥

Posvátná slabika ÓM

Specifické rysy hinduismu

- přesvědčení o *samsáře*, sledu či koloběhu životů a touha po vysvobození (*mókša*)
- člověk svými postoji a činy vytváří předpoklad pro další životy (*karma - vipáka*)
- výsledkem karmy je narození v sociální skupině: čtyři *varny*, dílčí kasty; některé směry hinduismu *varny* relativizují

Společné rysy hinduistické praxe

- Uznávají se tři cesty vedoucí různě rychle k vysvobození
 1. *karma márga* – cesta činů, řádné, nesobecké jednání, pomalá cesta
 2. *bhakti márga* – cesta uctívání bohů a bohyň
 3. *džňána márga* – radikální cesta poznání (meditativního)

Cesta činů v hinduistickém pojetí

- Nábožensky motivovaná pravidla sociálního života: *Manuův zákoník (Manu smrti)*
- Povinnosti kast, manželský a rodinný život; sekulární právo je nezávislé; náboženské právo spíše zvykové
- Hinduismus a politika: Mahátma Gandhí, Indický národní kongres; nové spojení nacionalismu s hinduismem (*hindutva*)

Bhaktické směry

- lidový hinduismus sestává z velkých okruhů lidí, kteří uctívají především vybrané bohy. Jsou to zejména:
- vysoce početně převažující *vaišnávské* hnutí orientované na boha Višnu (kolem 500 milionů)
- též silně zastoupené *šaivistické* hnutí zaměřené na boha Šivu (200 milionů)
- *šaktismus* uctívající božskou matku pod jmény např. Kálí nebo Durga (s dalšími směry kolem 100 milionů)

Významní indičtí bohové I.

Višnu

- ve védách stojí spíše na okraji
- v pozdních textech, puránách jediný Bůh, všezahrnující podstata všech bytostí, tvůrce a ničitel
- charakteristické pro něj jsou *avatáry*, což jsou sestoupení v pozemských podobách, nejznámější z nich ke Kršna

Významní indiční bohové II.

Šiva

- tancem ničí a tvoří světy
- zobrazován též jako meditující; oblíbený bůh jogínů
- snad dědictví prehistorické staroindické kultury, později propojen s védskými postavami

Významná indická božstva

Postavy božské matky

Postavy božské matky

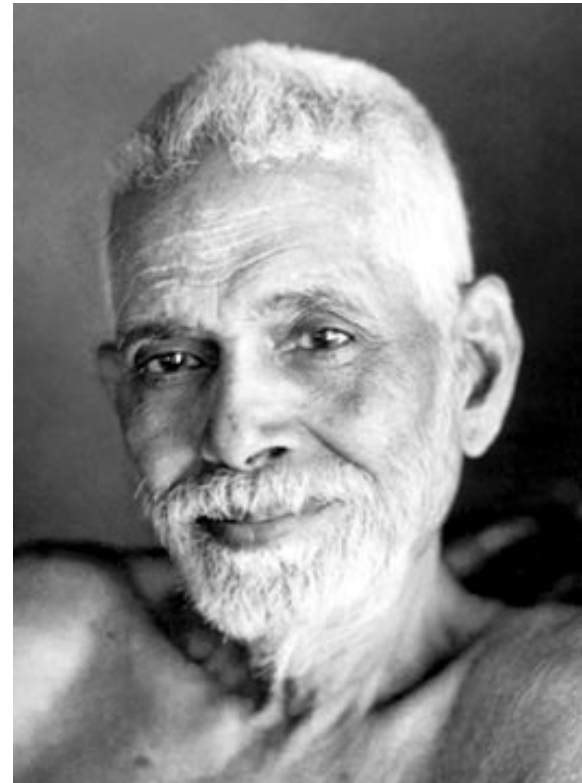
- dávný kult božské matky
- ženské protějšky významných mužských božstev, souhrnně *šakti*
- v *šaktismu* je bohyně hlavním božstvem
- nabývá různých podob: laskavé matky, nedotknutelné panny, bojovnice proti démonům (obrázky)

Džňána márga

- cesta poznání, pokládána za neúčinnější, nevylučuje karma márgu a bhakti márgu
- analogie víry a gnose v západní kultuře
- Indie zná i encyklopedické učence, znalce písem, *pandity*; jde však o meditativní poznání
- opírá se o některé upanišady a pozdní texty
- *védanta*, její různé směry, v západním světě nejpopulárnější *advaita*

Základní myšlenky advaity

- na obrázku významný učitel *advaity* šrí Ramana Mahariši; spojoval bhaktickou oddanost božské Matce s cestou poznání
- myšlenka z upanišad: na otázku žáka co je Brahma, učitel odpovídá *Tat tvam asi* – To jsi ty
- božská podstata veškeré skutečnosti Brahma a lidský duch (*átman*) jsou totožné
- jde o poznání této jednoty a tím osvobození

Jóga

- ilustrativní foto jogína z Varánasí
- původní význam slova *jóga* – jho, abstraktně spojení božského s lidským
- jóga je metodický postup k osvobození cestami studia a morální kázně, tělesných a dechových cvičení, recitace manter, odpoutávání od smyslů a meditace

Radža jóga – souhrn škol jógy

- Osm stupňů cesty
 1. **jama** (etika, sebekázeň, askeze)
 2. **nijama** (uctívání, studium)
 3. **ásana** (tělesná cvičení pro duchovní rozvoj)
 4. **pránajáma** (dechová cvičení, práce s *pránou*)
 5. **pratjahara** (cvičení nezávislosti na smyslech)
 6. **dharana** (jednobodová koncentrace)
 7. **dhyana** (meditace)
 8. **samadhi** (plné vědomí, transcendentní stav)

Tantra – rychlá cesta poznání

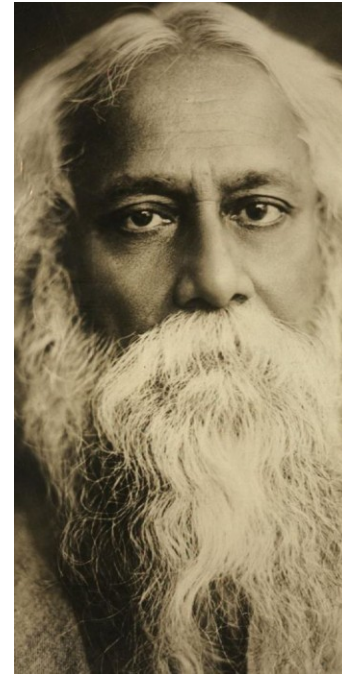
- **Tantra** – doslova tkáň, tkanivo, pavučina; propojené radikální metody; práce s údajnou životní energií
- **Kundaliní** – spirálově stoupající energie probouzející jednotlivá centra (kruhy – čakry, resp. čakramy)

Kritické události na dějinné cestě hinduismu

- oddělení samostatných náboženství: *džinismu a buddhismu* v 6. stol. př. n. l., *sikhismu* v 15. stol. n. l.
- konfrontace s náboženstvími, která vstoupila do Indie:
 - v 8. stol. stoupenci Zarathuštrova náboženství původem z Persie, v Indii zvaní *pársové*,
 - *křesťané*, poprvé v 7. stol., dodnes žijící starobylé „tomášovské“ křesťanství (odvolává se na legendu o apoštolu Tomášovi), podruhé v novověku v souvislosti s kolonizací;
 - *muslimové* od 8. stol., islámské části indického kulturního okruhu dnes samostatné státy Pákistán, Bangladéš, v Indii dnes asi 16% obyvatel
- kolonizace, kontakt se západní civilizací

Obnovná hnutí v novodobé Indii

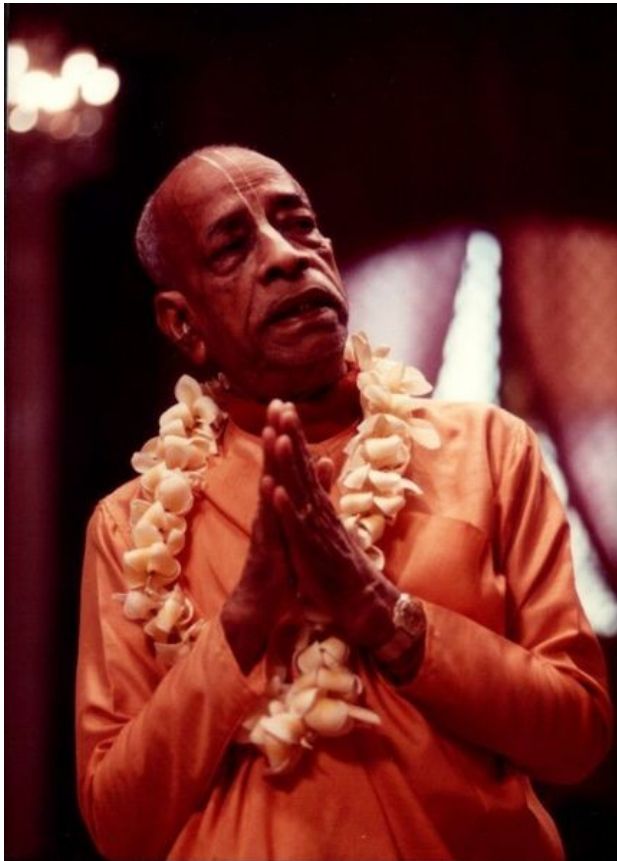
- hnutí mají polemický, misijní nebo dialogický ráz
- kritika kast, monoteistická tendence, odpoutání od tradičních rituálů a zvyků
- *Árja samádž* obnovuje védskou tradici a předává všem lidem; *Brahmó samádž* – tolerantní a dialogické hnutí; *Ramakrišnova misie* – systematicky šíří hinduismus v západním světě
- foto: Rabíndranáth Thákur

Zprostředkování mezi hinduismem a Západem

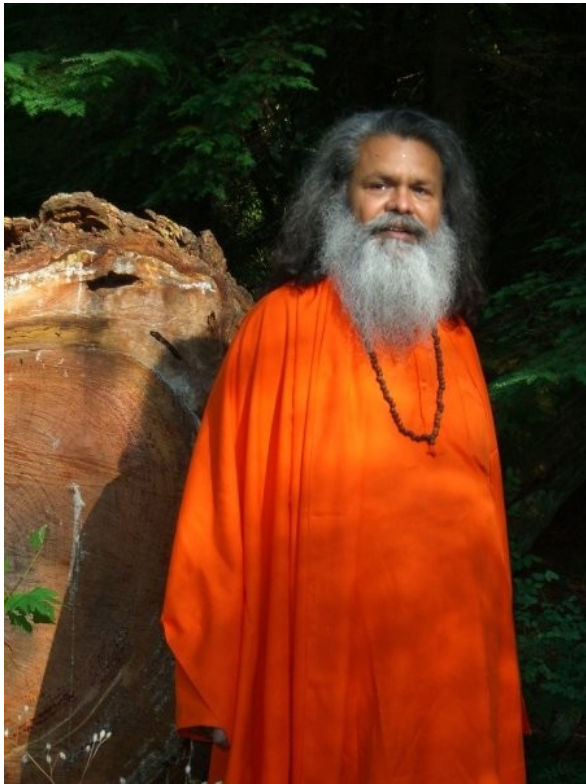
- Obnovná hnutí představují hinduismus Západu a přijímají od něj podněty
- Ramakrišnova misie – na Západ přichází na přelomu 19. a 20. stol. svámí Vivékánanda (advaita védanta)
- Theosofická společnost – vývoj od západního esoterismu přes tibetský buddhismus k zájmu o hinduismus a přesídlení z USA do Indie (Adhyar)

Hinduismus v západním světě I.

- Bhaktivédanta svámí Prabhupáda přináší na západ bhaktické hnutí zaměřené na avatára Kršnu – *hnutí Hare Kršna*
- Nezávislé vaišnávské skupiny)

Hinduismus v západním světě II.

- Mahamandaléšvar svámí
Mahéšvaránanda zakládá hnutí u nás pod názvem *Jóga v denním životě*; též Česká hinduistická náboženská společnost
- Jiná jógová centra

Zdravím Vás

(Namaskára)